

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

"כל דכפין... כל דצריך..." מדוע יש כפילות בהזמנה?

- ◀ **אבודרהם: כל דכפין – מי שרעב, כל דצריך – גם אם אינו רעב, שיש לו אוכל, אך אין לו מפרטי ליל הסדר, כגון מצת מצוה או חרוסת וכיו"ב, גם הוא מוזמן להצטרף.**
- ◀ **יעב"ץ: ההזמנה הראשונה "כל דכפין" מופנית לעניי עכו"ם, ההזמנה השנייה – "כל דצריך" מופנית לעניי ישראל. "כל דצריך", שחייבים במצוות ליל הסדר.**
- ◀ **הגרי"ז מבריסק: "כל דכפין" – כנגד הכזית הראשון, שנאכל גם כדי לשבוע (על בטן ריקה). מי שרעב, שיאכלנה בתיאבון, ולא יתמהמה באכילתו. לעומת זאת, את הכזית השני של המצה, שנועד לאפיקומן, יאכל כשהוא שבע, האפיקומן הוא זכר לקרבן הפסח, שנאכל על השובע. "כל דצריך" – למרות שהוא שבע ואינו תאב עוד, בכל זאת מחוייב באכילה, כיון שזהו דין אפיקומן – "ייתי ויפסח" – זכר לפסח, שצריך לאכלו על השובע.**
- ◀ **חסד לאברהם: קרבן פסח צריך להיאכל כששבעים, כמו קינוח בסוף הסעודה. הלכה זו נוהגת גם בימינו, שאוכלים אפיקומן זכר לקרבן הפסח. עורך הסדר משמיע בתחילת הסדר, שבסוף הסדר צריך לאכול אפיקומן במקום קרבן פסח, ומפרט: כל דכפין – כל מי שרעב יבוא ויאכל, כדי שלא יאכל בסוף הסדר את האפיקומן על בטן ריקה. ומי שאינו רעב, או שזקוק רק למעט אוכל כדי לסיים את סעודתו ולהיות שבע לגמרי – ייתי ויפסח, יצטרף אלינו רק לאפיקומן.**
- ◀ **השיר והשבח: הגלות גורמת לשני דברים – עוני ברכוש ובכסף. ועוני בדעת, בידיעת התורה. כשבני ישראל יצאו ממצרים, נגאלו משתי הגלויות. יצאו ברכוש גדול ונעשו עשירים, ונגאלו מהסוג הראשון של גלות. כשראו את הניסים הגדולים שנעשו בלילה זה במצרים, והתחזקו באמונה בהשי"ת, יצאו מהגלות השנייה – הגלות הרוחנית. כשאנו חוגגים את ליל הסדר, עלינו לזכור, שיש אנשים שעדיין נמצאים בשתי הגלויות. יש עניים הזקוקים לסעד כלכלי, ויש שזקוקים לחיזוק רוחני וכנגדם אומרים: "כל דכפין" – כנגד הרעבים, מזמינים את העניים לבוא ולחגוג עמנו. "כל דצריך" כנגד הזקוקים לחיזוק באמונה, שיבואו וישמעו את סיפורי הגאולה ממצרים ויתחזקו באמונה.**

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שולחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

מה מיוחד בליל הסדר ובחג הפסח שאנו מזמינים באופן מיוחד את העניים, בניגוד לכל חג אחר?

- ◀ **רי"ד:** בליל הסדר יש כמה מצוות אכילה, על כל אחד מוטלת חובה לאכול, ורק כך ניתן לצאת ידי חובת חלק ממצוות לילה זה. אנו מזמינים את מי שאין לו לאכול, כדי שיצא ידי חובת מצוות ליל הסדר.
- ◀ **אבודרהם:** הואיל וההוצאות על קניית המצות ושאר המאכלים ללילה זה גדולה במיוחד, ולעניים אין די כסף לקנותם.
- ◀ **שער הציון:** סעיף י' (על מ"ב סי' תכט ס"ק א') "...שהוא זמן חרות שיושבים מסובים... אין זה כבוד לה' שהעניים יהיו אז רעבים".
- ◀ **הגר"א:** בכל חג – ההזמנה לעני נובעת משמחת יו"ט. אבל בליל הסדר ההזמנה נועדה כדי שהעני ירגיש כאילו הוא יצא ממצרים, מעבדות לחרות. **בלילה זה יש צורך מיוחד שכל אחד ירגיש בן חורין שיצא ממצרים.**
- ◀ **בית הלוי:** מזכירים את מצות צדקה בפתח ליל הסדר, לומר **שתקותנו חזקה שבזכות מצות צדקה נזכה לגאולה** העתידה בקרוב. וכפי שכתוב: "... שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות" (ישעיהו נו, א). על כך אומרים חז"ל: "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה" (ב"ב דף י' ע"א).
- ◀ **השיר והשבח:** עיקר מצות ליל הסדר, **לזכור את השעבוד והסבל שעברנו במצרים.** כדי לזכור ולהמחיש, אנו מזמינים עניים.
- ◀ **בינה לעיתים:** בדרך כלל, עני מתבייש להתארח. בליל הסדר אומרים לעניים שלא יתביישו, שכן גם אבותינו היו עניים במצרים, וכשם שהקב"ה גאל את אבותינו, כך יעזור גם להם.
- ◀ **החיד"א:** זהו **תיקון של העוון שגרם לגלות**, כפי שכתוב בילקוט איכה (רמז תתר"י): "גלתה יהודה **מעוני**, על שאכלו חמץ בפסח".
- ◀ חורבן בית המקדש, וכתוצאה מכך הגלות, נגרמו ממחלוקת, וכנגדה – **הגאולה תגיע ע"י אחדות.** בחג הפסח, חג הגאולה, אנו מסובים באחדות, כל עם ישראל, כדי להחיש את הגאולה.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

◀ אחד מטעמי קרבן הפסח – **ביטוי פומבי לביטול העבודה זרה של המצרים**, הטלה. חז"ל אומרים, שהמעלים עיניו מהצדקה, כאילו עובד עבודה זרה. כדי להראות שאיננו שייכים לעובדי עבודה זרה, אנו מבליטים את ענין הכנסת האורחים.

איזו מטרה יש בהזמנת העניים, כשכולם כבר מסובים והדלת סגורה?

◀ **ראב"ן**: ההזמנה אינה עבור העניים, אלא קריאה לבני הבית לבוא ולהסב לשלחן כדי לקיים את מצוות היום.

◀ **פירוש קדמון**: אין זו הזמנת עניים, אלא קריאה לכל אדם ש"הרעיב" עצמו בערב פסח [מחמת איסור אכילה בערב פסח משעה עשירית ומעלה, כדי שיאכל מצה לתיאבון (שו"ע או"ח סי' תעא סעיף א')]. בהמשך, אמירת "כל דצריך" – קריאה, שאדם לא יאכל לבד את הקרבן, אלא ידאג להימנות עם חבורה.

◀ **חת"ם סופר**: זו אינה הזמנה, אלא גילוי דעת. יש הסוברים שעדיף לעבוד את ה' בבדידות. התורה מביעה כאן גילוי דעת שעבודת ה' אינה בבדידות, אלא בכינוס וריבוי אנשים.

◀ **ריח דודאים**: אדם שלא טעם מהו עוני, אינו יכול להבין את רגשות העני, ועלול שלא להאמין לו ולא לחמול עליו. אמירת והזכרת לחם העוני שאכלנו במצרים, אינה הזמנה, אלא המחשה פנימית של הרגשת העני.

◀ **רבי יהודה אסאד**: באמירתנו "כל דכפין" אנו מחזקים את מצות הצדקה, שמזרזת את הגאולה. ע"י הגאולה נזכה לגור בארץ ישראל.

◀ **דברי יואל**: זו לא הזמנה לעניים, אלא תפילה על כל עם ישראל, שע"י קדושת ליל הסדר הקב"ה ישפיע טוב לכל עם ישראל.

◀ **מנחת אשר**: זו הזמנה לעניים, ונאמרת בעוד היום גדול, כשניתן עדיין להזמין ולקרוא לעני שאין לו לאכול. בימי קדם היו מכריזים "כל דכפין" בעוד היום גדול, לפני ששחטו את קרבן פסח, כשהעניים הסתובבו וחיפשו מקום לאכילה.

"כל דכפין..." – מה ענין הרעב לכאן?

- ◀ **רשב"ם:** אין הכוונה לרעב מממש, (שהרי מצות מצה ניתנה לכולם, לא רק לרעבים), זו קריאה לכל מי שלא הכין את עצמו למצוה, שהוא כ"רעב" לשמוע את סיפור יציאת מצרים, קוראים לו שיבוא לשמוע כיצד לספר ביציאת מצרים.
- ◀ **פירוש קדמון:** מוסב על מי שהרעיב את עצמו בערב פסח משעה חמישית ולא אכל, שהרי אסור לאכול בערב פסח משעה חמישית, כדי שיאכל מצה לתאבון.
- ◀ **אבודרהם:** מזמינים את הבכורים שהתענו בערב פסח, שלא אכלו כל היום.

"לשנה הבאה בארעא דישראל...לשנה הבאה בני חורין..." מדוע הכפילות, הרי כשנהיה בא"י, ודאי נהיה בני חורין?

- ◀ **דברי יואל:** רבי יונתן בן עוזיאל מפרש את הפסוק "ואשא אתכם על כנפי נשרים" (שמות יט, ד), שלאחר יציאת מצרים, לקח הקב"ה את בני ישראל למקום המקדש והחזירם למדבר, כלומר יציאה לחרות ללא ישיבה בארץ ישראל. אנו מבקשים שתי בקשות: א. שנהיה בני חורין. ב. שנהיה בשנה הבאה במקום המקדש – בירושלים.
- ◀ **תפארת שלמה:** פעמים רבות אדם מקיים מצוות בהרגשת חובה כמו עבד. אנו מתפללים שבשנה הבאה נעבוד את הקב"ה בהרגשה של בנים שעושים זאת מתוך אהבה וחרות.
- ◀ **הגר"א:** לשנה הבאה – גאולה בירושלים. לשנה הבאה בני חורין – גאולה כללית לעם ישראל.

"השתא הכא... השתא עבדי..." מדוע כפילות הלשון?

- ◀ **הנצי"ב מוולוז'ין:** "השתא הכא" – כדברי הנביא ירמיהו לעם ישראל כשיצאו לגלות, שיעשו סימנים למנהגי ארץ ישראל, כדי לזכות לגאולה ולזרזה. "השתא עבדי" – נצטוו בפסח מצרים, להרבות זכויות, כדי להגאל.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שולחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

◀ **רבי עזריאל הילדסהיימר:** יש מחלוקת האם הגאולה תהיה בתשרי או בחודש ניסן. הכפילות מכוונת לשתי הדעות:

א. לדעה הסוברת שבניסן עתידים להגאל – בתשרי ייפסק השעבוד ובניסן תהיה הגאולה, ונהיה בבחינת "לשנה הבאה בארעא דישראל" – גאולה.

ב. לדעה הסוברת שבתשרי תהיה הגאולה – השעבוד עדיין לא נפסק, אלא "השתא עבדי", אנו עדיין עבדים, אבל תקוותנו – "לשנה הבאה בני חורין".

◀ **רבי מרדכי גימפל:** למקטרגים על עם ישראל יש שתי טענות – א. שעם ישראל מסר עצמו והשתעבד לאומות העולם. ב. שעם ישראל נמצא בחוץ לארץ. משפט זה נאמר כנגד שתיהן: "השתא הכא" – לשנה הבאה נהיה בירושלים (ולא בחוץ לארץ). "השתא עבדי" – בשנה הבאה נהיה בני חורין (ולא משועבדים לאומות העולם).

◀ **דברי יואל:** בעל ההגדה משמיע ציפיה ותקוה שנהיה בשנה הבאה בארץ ישראל, ומדגיש זאת פעם נוספת, באמרו – "לשנה הבאה... בני חורין", כדי להגאל ולהגיע לארץ ישראל נצטרך ללמוד תורה ("אין לך בן חורין, אלא מי שעוסק בתורה" – אבות ו, ב).

◀ גאולת בני ישראל ממצרים היתה בזכות שלא התערבו במצרים ולא למדו ממעשיהם. **השתא עבדי** – השנה אנו עבדים, נזכה שבשנה הבאה נהיה בני חורין.

"השתא הכא... לשנה הבאה..." מדוע מוסיפים "לשנה הבאה"?

◀ **נודע ביהודה:** אזהרה לעתיד – שלא להתגאות למרות שאנו בטוחים שנגאל ובשנה הבאה נהיה בארץ ישראל, כיון שהשנה ("השתא הכא"), אנו עדיין עבדים – "השתא עבדי".

◀ **מלבי"ם:** השנה אנו עדיין בגלות ולמרות שאנו מקיימים את מצות ליל הסדר, איננו יכולים לקיים את המצוות התלויות בארץ. אולם, בשנה הבאה נהיה בני חורין ונוכל לקיים את כל המצוות.

◀ **חת"ם סופר:** בזכות הכנסת האורחים השנה, נזכה בשנה הבאה להיות בארץ ישראל.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

- ◀ **יעב"ץ:** על השאלה - איך מזמינים זרים שלא נמנו מראש לאכול מקרבן הפסח, שנאכל רק למנוייו, עונים: "השתא הכא", השנה אנו בגלות ואין לנו קרבן פסח, אלא רק **זכר** לקרבן הפסח, וכל אחד יכול לבוא ולהשתתף, אבל בשנה הבאה בעז"ה כשבית המקדש יבנה, כבר לא נוכל להזמין, כיון שכל אחד מהמנויים יאכל מקרבנו.
- ◀ **אברבנאל:** את קרבן הפסח לא ניתן להקריב בחו"ל. מתפללים אנו שיבנה בית המקדש ובשנה הבאה נאכל את הפסח בירושלים.
- ◀ **רבי יוסף סלנט:** "הא לחמא עניא" מדבר על שתי תקופות - עבדות וחרות. פונים למסובים ואומרים - כשם שיצאנו מהגלות ומהשפל והתרוממו, כך אנו מאמינים בה' שנצא משעבוד זה לחרות עולם.
- ◀ **תפארת שלמה:** השנה אנו מקיימים את המצוות כעבדים, מתוך הרגשת חובה, אולם בשנה הבאה - נקיים אותן כבני חורין, כבנים העושים רצון אביהם.
- ◀ **בינה לעיתים:** כדי שהעניים לא יתביישו, פונים אליהם ואומרים שגם בני ישראל במצרים היו עבדים, ומאחלים להם, שבשנה הבאה גם הם יהיו בני חורין.
- ◀ **רבי יונתן אייבשיץ:** בשנה הבאה, כשנאכל מקרבן פסח - תישאל שאלה: מדוע בשנה שעברה לא אכלנו? ונתרץ: כיון שבשנה שעברה (כעת) בית המקדש עדיין לא נבנה. לפי זה כך ביאור המשפט: "השתא הכא" (כעת, השנה) אנו אוכלים (אמנם רק זכר) ובשנה הבאה - נזכור את אכילתנו בשנה זאת.
- ◀ **המגיד מדובנא:** בפתחו של ליל הסדר אנו מציינים שאמנם גלינו מארצנו ואין לנו בית מקדש, אך נשארה לנו התורה, ויש לנו חובה ללמוד וללמד, ומקבלים על עצמנו לשמור את דברי התורה, ובסיום מכריזים בתקוה שבשנה הבאה...
- ◀ **בית הלוי:** אחת ממעלות הצדקה, שמקרכת את הגאולה (ב"ב ז'). ע"י הצדקה שעושים עם העניים, שמארחים אותם בליל הסדר, נזכה שהגאולה השלימה תגיע.
- ◀ **רבי חיים קנייבסקי:** בעל ההגדה אומר שבשנה הבאה לא נזדקק להזמין עניים, כיון שכולם יהיו בני חורין - כולם יהיו עשירים, ונזכור שהשנה הזמנו עניים.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

◀ **רבי מרדכי גימפל:** "השתא הכא" – השנה, כשאינ לנו קרבן פסח, אלא רק מצה ומרור ניתן לאכול בין על השובע ובין כשרעב. אבל בשנה הבאה, כשיהיה קרבן פסח – יאכלוהו על השובע. ההכרזה נועדה להבחין בהבדל.

◀ זו לא תפילה שבשנה הבאה... אלא סיפור לבני ביתו – אני מאמין שכשם שהשנה היה לנו לאכול ולארח, כך גם בשנה הבאה – נהיה בני חורין.

◀ מביעים התנצלות, על שמזמינים את העניים כשהדלתות מוגפות. מבארים לעניים שאנו חוששים שאם נפתח את הדלת, יכנסו הרבה עניים שאינם יהודים. אבל בשנה הבאה, כשנהיה בני חורין ונוכל לפתוח את הדלת בחופשיות, נזמין את כולם.

"לשנה הבאה בני חורין" – מדוע משפט זה בעברית, ולא בארמית?

◀ **שיבלי הלקט:** המלאכים אינם מבינים ארמית, אלא רק לשון הקדש. כדי שיבינו את בקשותינו וימליצו בעדינו, אנו אומרים משפט זה בעברית, ולא בארמית.

◀ **רוקה:** מחשש שאם הגויים ישמעו משפט זה שנאמר בארמית ויבינו את משמעותו, עלולים לחשוף שהיהודים רוצים לברוח או למרוד, ומערכת היחסים איתם תתקלקל. כדי להמנע מכך, אמרוהו בעברית, בשפה שאינה מובנת להם.

◀ **מהר"ל:** כדי שהילדים שחיו בבבל, שמבינים רק ארמית, לא יבינו משפט זה. אם יבינו אותו, יש חשש, שיספרו לגויים שבשנה הבאה נגאל, ויבואו היהודים לידי סכנה.

◀ **ברכת אברהם:** עיקר השמירה צריכה להיות בתחילת קיום המצוה, ולכן "הא לחמא" פותחת בארמית (כדי שהמלאכים לא יבינו). אך משהתחיל לקיימה – אינו צריך עוד הגנה ושמירה, הואיל והמצוה עצמה מגינה ושומרת מהקטרוגים, ולכן ההמשך נאמר בעברית.

◀ **ברכת השיר:** "הא לחמא עניא" נאמר בארמית, כדי שהילדים יבינו, שכן זו השפה המדוברת בארצם. אם המשפט המסיים – "לשנה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

הבאה...” היה נאמר בארמית, הילד היה מבין ומפתח תקוות וציפיות שהיו גורמות לו לאכזבות אם ההבטחה לא היתה מתממשת, משפט זה נאמר בלשון הקדש, כדי שהילדים שבגלות, בבבל לא יבינו.

◀ **מהר”ל:** שנה – מלשון שינוי, ומובנו – שהשנה חוזרת. לעומת זאת, התרגום בארמית – השתא, שמובנו שנה עומדת, ולא חוזרת. אילו משפט זה היה נאמר בארמית, מובן המילה היה “עומדת” (=השתא), אולם משפט זה נאמר בעברית, ומובן המילה הוא חוזרת (=שנה). בעל ההגדה העדיף לומר משפט זה במובן של שינוי והתחדשות.

מדוע “הא לחמא” מסיים במשפט “השתא הכא...”?

◀ **מעשי ה’:** זו תפילה ותקוה, שבשנה הבאה נהיה בני חורין בארץ ישראל.

◀ **הגר”א:** נחמה לעניים, כעת כולנו שוים, כולנו בגלות ובשנה הבאה נהיה בני חורין.

◀ **הגרי”ז מבריסק:** הואיל והזכיר את קרבן פסח, וכיום יש לנו רק זכר לקרבן הפסח – האפיקומן, מדגיש בעל ההגדה שבית המקדש יבנה בקרוב ובשנה הבאה נזכה לאכול מקרבן פסח ממש (ולא זכר).

מדוע בארץ ישראל אומרים “לשנה הבאה בארעא דישראל”?

◀ **מלבי”ם:** מקור המשפט בקרב בני בבל. נוסח זה נשאר כזכרון לנוסח המקורי.

◀ גם יושבי ארץ ישראל צריכים להתכוון, שבשנה הבאה ארצם תשאר ארץ ישראל, ולא תהפוך לארץ כנען.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

מוזגים כוס שניה, מסלקים את הקערה, והבן שואל:

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות

- ◆ ארבע שאלות, שמעוררות תשומת לב לשינויים שבלי הסדר, ובעקבותיהן יינתנו התשובות שיהוו את הבסיס לסיפור יציאת מצרים.
- ◆ רוב השאלות נשאלות על שינויים שייעשו בהמשך.
- ◆ מקור פסקה זו, במשנה במסכת פסחים דף קטז ע"א: "מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל אביו... מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות".
- ◆ בתקופת התלמוד נקבע נוסח קבוע ל"מה נשתנה". לאחר חורבן בית המקדש שינו את השאלה הרביעית, ובמקום השאלה: "...שבכל הלילות אנו אוכלים בשר צלי, שלוק ומבושל, הלילה הזה כולו צלי", קבעו את הנוסח המצוי היום – שאלה על ההסיבה, הואיל ואין לנו קרבן פסח. כן נקבע, שאם אין לו בן, אשתו שואלת, ואם אינה יכולה לשאול, או שהוא לבד – שואל ואומר את נוסח השאלות.
- ◆ לפי אברבנאל נבחרו ארבע השאלות, על הניגודים שבליל הסדר, מחד – מצה ומרור, מאפייני שעבוד (2 שאלות ראשונות). מאידך – הסיבה וטיבול, סממנים מובהקים לחרות.
- ◆ שאלות "מה נשתנה" נשאלות לאחר מזיגת הכוס השניה. לאחר הכוס הראשונה עדיין אין לילד תמיהה, שהרי על כוס אחת מקדשים בכל שבת וחג, אולם כשמוזגים את הכוס השניה, הילד תמה על השוני מכל שבתות ומועדי השנה, שבהם שותים רק כוס אחת.

מדוע מספרים את סיפור יציאת מצרים בדרך של שאלה ותשובה?

- ◀ **מלבי"ם:** אופן זה, של שאלה ותשובה, מעורר את התרגשות הלב מהשינויים כבר בפתח ליל הסדר. (מנימוק זה, אפילו אם מיסב לבד בליל הסדר צריך לשאול את עצמו קושיות אלו).
- ◀ **כתב סופר:** בליל הסדר יש קדושה מיוחדת המאפשרת לנטוע אמונה טהורה בליבו של הבן, שהיא היסוד ליציאת מצרים. דבר שאדם חושק בו ומתאוה לדעת את טעמו – נכנס ונחרת על לוח ליבו יותר מסיפור העובדות בעלמא. מסיבה זו עושים פעולות שיתמיהו את הבן, שישאל וירצה לדעת יותר.
- ◀ **הגדת "גאל ישראל":** התורה הורתה לנו על לימוד יציאת מצרים בדרך זו. כתוב: "והיה כי ישאלך בנך מחר..." (שמות יג, יד).
- ◀ **רבי יחזקאל אברמסקי:** יש נעימות ומתיקות מיוחדת לדברים, כשהם נאמרים כתשובה לשאלות.
- ◀ צורה זו, של שאלה ותשובה, הופכת את השואל למעורב, הוא לא צופה מהצד.
- ◀ השואל מרעהו חפץ, עושה זאת מחסרון, שמבקש להשלימו בשאלה. (אם לא היה חסר לו, לא היה צורך לשאול את החפץ מחברו). גם בשאלת שאלה/קושיה, השואל רוצה שישלימו לו (בדרך כלל – תשובה, מענה), ובכך ישלים את הפער.

"...וכאן הבן שואל" (פסחים קטז). מדוע נתקנה "מה נשתנה" לאחר אמירת "הא לחמא עניא"?

- ◀ **רש"י:** הבן תמה על מזיגת כוס שניה. בשבת רגיל הוא לכוס אחת.
- ◀ באכילת הכרפס הבן לא שאל על השינוי, שאוכלים ירק לפני הסעודה, והמתין להסבר. אך כשרואה שממשיכים בליל הסדר ומוסיפים לעשות שינויים, מבין זאת ושואל עליהם.
- ◀ **מלבי"ם:** הילד תמה על אמירת "לשנה הבאה", שנאמרת בדרך כלל בסיום הארוחה, ואילו בליל הסדר משפט זה נאמר בתחילתו, ושואל לפשר השינוי.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שולחן

צפון

ברך

הלל

נרצה